

Verslag van de *Sphecodes*-studiedag

Frank van der Meer

Op 23 februari j.l. vond de jaarlijkse winterbijeenkomst plaats van de sectie Hymenoptera in het Zoölogisch Museum in Amsterdam met dit keer als onderwerp de determinatie van de bijen van het genus *Sphecodes* (bloedbijen of woekerbijen). Met een deelnemersaantal van zo'n dertien man, was de opkomst heel behoorlijk te noemen. Om tien uur 's ochtends werden wij als vanouds gastvrij ontvangen en van welkome faciliteiten voorzien door Willem Hogenes.

Een winterbijeenkomst zonder Henny Wiering: het was wennen en wij zullen de komende jaren nog vaak aan hem terugdenken.

Jeroen de Rond heeft in het nabije verleden veel tijd en energie gestoken in het zoeken naar oplossingen met betrekking tot de determinatieproblemen van het moeilijke genus *Sphecodes* en was dan ook de aangewezen man om de dag te leiden. In hem vonden wij enkele van Henny's voortreffelijke eigenschappen terug: wetenschappelijke voorzichtigheid en bescheidenheid.

Aan het eind van het determinatieproces van een *Sphecodes* zijn er drie mogelijkheden:

- totale euforie, als de soort met zekerheid op naam is gebracht (komt zelden voor)
- ernstige depressie, indien er nog geen flauw idee is wat het kan zijn (komt vaker voor)
- (ver)twijfel(ing) met een zweem van moedeloosheid als het die en die soort zou kunnen wezen met een optie op nog minstens drie andere en een grote kans dat eerder in de tabel een verkeerde weg is ingeslagen waardoor de uitkomst nog onzekerder wordt (komt het meest voor).

Tot nu toe werkten de meeste bijendeterminators die zich aan *Sphecodes* waagden met de tabellen van Warncke (1992) of die van Amiet et al. (1999). In de tabel van Warncke zijn eenvoudige schetsen van de mannelijke genitaliën van alle soorten opgenomen, waardoor in een *aantal* gevallen de determinatie van de mannetjes succesvol kon worden afgerond.

Along came de Rond en voor wij wisten wat er gebeurde voorzag hij ons van A-4tjes met daarop schitterende illustraties van zijn hand van de mannelijke genitaliën van alle Nederlandse soorten. Om een idee te geven: Jeroen's tekeningen verhouden zich qua formaat, schoonheid en detaillering tot die van Warncke als de Sint-Jan in Den Bosch tot een nieuw filiaal van Blokker in een Vinex-wijk. En we mochten ze nog meenemen ook!

Jeroen voerde ons door de geaccidenteerde landschappen van *Sphecodes*-geslachtsdelen, en passant nieuwe termen introducerend om bijvoorbeeld de morfologie van de lobben aan de uiteinden van de parameren beter te kunnen aanduiden. Met een door hemzelf vervaardigde concept-tabel (waarbij voor de mannetjes uitsluitend het uiterlijk van de genitaliën werd gebruikt) en de tekeningen gingen de aanwezigen aan de slag om meegenomen exemplaren te trachten te determineren.

Het bleek nu mogelijk om al onze mannetjes vrijwel probleemloos op naam te brengen! Met betrekking tot de vrouwtjes zijn in de tabel allerlei gedeeltelijk nieuwe sleutelkenmerken gebruikt (die in Warncke en Amiet niet voorkomen), voor een groot deel op succesvolle wijze. Wel bleek dat ter verduidelijking de tekst hier en daar aangescherpt kan worden, maar het was natuurlijk ook de bedoeling om op de bijeenkomst het concept daarop te testen. Indien Jeroen ook nog tekeningen maakt van een aantal beslissende kenmerken van de vrouwtjes (dat is gelukkig ook het plan) komt er een tabel die voor Nederland in een grote behoefte voorziet.

Zoals Jeroen zelf aangeeft: het onderscheid tussen *Sphecodes miniatus*- en *S. marginatus*-vrouwtjes blijft een probleem. Voorlopig wordt nu in zijn tabel de beharing van de basis van het einddeel van het derde tergiet als belangrijkste onderscheid gebruikt. Maar om zekerheid te verkrijgen doe ik namens Jeroen de oproep om als de lezer kolonies van *S. marginatus* weet, hiervan een aantal vrouwtjes naar hem op te sturen.

Zelf heb ik thuis mijn *Sphecodes*-vrouwtjes met de tabel nog eens doorgenomen. Behalve met *S. miniatus* en *S. marginatus* heb ik nu, althans met de soorten die tot mijn beschikking zijn, alleen nog problemen met afwijkende *S. crassus*. Jeroen gaf ook al aan dat daar soms reuzen-exemplaren van voorkomen.

Namens de deelnemers bedank ik ons bestuur onder leiding van Jan Smit voor de goede organisatie, Hans Nieuwenhuijsen voor het hanteren van de microscoop-met-monitor, Willem Hogenes voor de gastvrijheid en ondersteuning en Jeroen voor al datgene wat hij ons geleerd heeft op deze succesvolle dag.

Literatuur

- Amiet, F., A. Müller & R. Neumeyer, 1999. Fauna Helvetica Apidae 2. – SEG, CSCF, 219 p.
Warncke, K., 1992. Die westpaläarktischen Arten der Bienengattung *Sphecodes* Latr. (Hymenoptera, Apidae, Halictinae). - Bericht der Naturf. Gesells. Augsburg, 52: 9-64.